

CONDIȚII INTERNE ȘI EXTERNE ALE REVENIRII BASARABIEI ÎN HOTARELE ȚĂRII

Corneliu-Mihail LUNGU*

Rezumat. Întrucât, de-a lungul timpului s-a scris foarte mult - pe deplin justificat - despre istoria Basarabiei am considerat că nu este cazul să revenim asupra unor aspecte prea bine cunoscute și tratate cu probitate științifică de cei ce s-au încumetat să o facă. Ne-am propus să apelăm la memoria altor documente - cu precădere păstrate în arhive străine - pentru a contura, în primul rând, condițiile interne și externe cu totul speciale în care s-a realizat revenirea Basarabiei la România. În al doilea rând, pentru a demonstra că singurii care au dorit Unirea și au luptat pentru a o îndeplini au fost doar românii, fără a primi sprijin de la nimeni, ci doar obstacole și piedici.

Cuvinte-cheie: Basarabia, Puterile Centrale, Rusia Țaristă, România, Prut, Nistru

Când s-au împlinit 200 de ani de la răpirea Basarabiei, în 1812, de către Rusia țaristă, am publicat un studiu¹ bazat pe documente de arhivă care dovedeau că actul săvârșit a fost premeditat și posibil datorită acordului altor mari puteri. Acum, la aniversarea unui secol de la revenirea teritoriului dintre Prut și Nistru în hotarele firești ale Țării am socotit de cuviință ca în temeiul altor mărturii documentare să marcăm evenimentul ce a deschis calea spre împlinirea idealului național și desăvârșirea procesului de întregire a României, început în anul 1859.

Întrucât, de-a lungul timpului s-a scris foarte mult - pe deplin justificat - despre istoria Basarabiei am considerat că nu este cazul să revenim asupra unor aspecte prea bine cunoscute și tratate cu probitate științifică de cei ce s-au încumetat să o facă. Ne-am propus să apelăm la memoria altor documente - cu precădere păstrate în arhive străine - pentru a contura, în primul rând, condițiile interne și externe cu totul speciale în care s-a realizat revenirea Basarabiei la România. În al doilea rând, pentru a demonstra că singurii care au dorit Unirea și au luptat pentru a o îndeplini au fost doar românii, fără a primi sprijin de la nimeni, ci doar obstacole și piedici.

În pofida victoriilor de la Mărăști, Mărășești, Oituz situația de pe front și evoluția evenimentelor din Rusia în a doua jumătate a anului 1917 au influențat

---

* Membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România.

¹ Corneliu-Mihail Lungu, *The Tragedy of the Romanians in 1812, a premeditated act*, in "Annals", series on History and archeology, Academy of Romanians Scientists, vol. IV, no. 2, 2012, Bucharest, pp. 9-16

soarta României aflată într-o stare de cumpănă sesizată de diplomația acelor vremuri. O primă remarcă în acest sens se desprinde din raportul atașatului militar al Belgiei la Paris, I. Lambert, care la 23 august/5 septembrie 1917 raporta că Germania făcea eforturi pentru „a provoca o schimbare de domnie în România în folosul unuia dintre fiii împăratului, dacă evenimentele militare îi permit să cucerească întreaga Moldovă”². Mai mult decât atât, atașatul militar belgian ajunsese la concluzia că Basarabia era considerată „ca teren de practicare a unei politici ostile vecinilor lor”³.

Despre intențiile Puterilor Centrale și pericolul ce plana asupra României relatează, în septembrie 1917 și însărcinatul cu afaceri al Elveției în România, G. Boissier. Pe baza unor informații obținute „din surse de încredere” germanii făceau puternice concentrări de trupe în trei zone ale frontului românesc: spre Siret; în valea Oituz lângă Târgu Ocna și în Bucovina, în partea de nord a Moldovei”⁴. Autorul raportului era în măsură să aprecieze că în momentul în care germanii dispuneau de forțe și material suficiente ar fi fost „posibil să reușească să forțeze frontul și să invadeze Moldova, mai ales dacă concursul rușilor rămânea la fel de problematic”⁵.

Spre sfârșitul anului 1917 atitudinea Puterilor Centrale, în perspectiva impunerii României a unei așa zise păci, s-a transformat în presiuni dure exercitate, cu precădere, asupra regelui Ferdinand cu scopul de a se obține o rectificare de graniță în favoarea Austriei. Edificatoare în acest sens este telegrama din 2 decembrie 1917 trimisă de către O. Czernin, ministrul plenipotențiar al Austro-Ungariei în România, lui G. Hohenlohe, reprezentantul austriac la Berlin. O primă idee demnă de reținut se referă la intenția Puterilor Centrale de a purta „tratatative de pace cu România **separat** de cele rusești pentru ca să rămână pe cât posibil izolată”⁶. Totodată, O. Czernin considera că modificările de graniță ar fi fost mai ușor de realizat dacă se trata direct cu regele Ferdinand amenințat cu înlăturarea dinastiei.

La începutul anului 1918 amenințările și presiunile exercitate asupra României au devenit atât de crunte încât chiar împăratul Austro-Ungariei, Carol I, printr-o telegramă din 3 februarie îi cerea lui Wilhelm al II-lea să nu se impună României „condiții mai apăsătoare decât este necesar”⁷. Cu toate acestea, după

---

² Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare A.N.I.C.), Colecția Microfilme Belgia, rola 20, cadrul 179 (Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce Extérieur, Corespondance générale).

³ *Ibidem*

⁴ *1918 la Români. Documente externe (1916-1918)*, vol. II, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 1005

⁵ *Ibidem*

⁶ A.N.I.C., Colecția Microfilme Austria, rola 129, cadrul 189, Haus-Hof und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv, k. 1055

⁷ *1918 la Români...*, p. 1062

cum dovedesc documentele vremii, atitudinea Puterilor Centrale se transformase în atacuri directe la ființa națională a românilor, dovadă o altă telegramă din 14/27 februarie 1918 a ministrului plenipotențiar al Franței în România, Saint-Aulaire, care informa Ministerul său de Externe că O. Czernin a folosit un ton agresiv față de autoritățile române atrăgând atenția că: „Dacă România nu se supune va fi zdrobită într-o lună și va dispărea pentru totdeauna de pe harta Europei”⁸. Chiar ministrul austro-ungar confirma gravitatea situației în **Notele** sale întocmite după întrevederile avute cu regele Ferdinand, în aceeași lună februarie a anului 1918, la Răcăciuni. După ce i s-a cerut suveranului să accepte pacea „**imediat** (subl. în text) în condițiile convenite de cele patru Puteri Aliate, condiții din care nu poate fi schimbată nici o iotă”, Czernin a ținut să sublinieze că nu există o altă cale, deoarece „în curând România nu poate avea nici un fel de muniție și dacă reia lupta Regatul și dinastia vor înceta să existe în cel mult șase săptămâni”⁹.

În mod firesc, față de asemenea condiții inacceptabile, autoritățile române trebuiau să reacționeze după cum se cuvenea, în pofida conjuncturii vitrege impuse de război și de evenimentele scăpate de sub control din Rusia. Din aceleași relatări ale lui Czernin rezulta conform spuselor sale că „Regele nu a făcut în general vreo obiecție”, remarcând însă că „condițiile sunt îngrozitor de dure”¹⁰.

În vremea respectivă România dispunea de oameni politici, de militari cu certă valoare și ținută morală, care au înfruntat trufia vrăjmașilor și au apărat ființa națională. Pe lângă Ion I.C. Brătianu, căruia îi datorăm întregirea României au fost alte personalități marcante ce au contribuit la afirmarea identității și înfăptuirea idealului suprem. Stă mărturie în acest sens documentul din 11/24 februarie 1918 al delegatului Germaniei la tratativele de pace de la București, Richard von Kühlmann, care transmitea Ministerului de externe german rezultatele convorbirii cu generalul Al. Averescu. Cu prilejul întrevederii la care participa și O. Czernin, generalul român a replicat că: „România ajunsă într-o situație de constrângere fără vina ei, din cauza prăbușirii aliaților ei, în special a Rusiei, nu poate semna decât o pace onorabilă”. Iar prin pace onorabilă, în accepțiunea lui Averescu nu însemna decât „aceea în care se păstrează un *statu-quo* teritorial”¹¹.

Situația dificilă a României, implicat a Basarabiei la sfârșitul anului 1917 și începutul lui 1918 era datorată nu numai atitudinii Puterilor Centrale și desfășurării operațiunilor militare pe front, ci, în mare măsură și evoluției evenimentelor din Rusia, socotite în mod nejustificat prielnice impulsivării luptei de eliberare națională a popoarelor de sub stăpânirea țaristă. În realitate, cu toate

---

⁸ *Ibidem*, p. 1076

⁹ A.N.I.C., Colecția Microfilme Austria, rola 221, cadrele 679-680, Haus-Hof und Staatsarchiv Wien, Politisches Arhiv, k. 520

¹⁰ *Ibidem*

¹¹ *1918 la Români...*, p. 1066

că mișcările naționale s-au intensificat, Guvernul rus a încercat să influențeze respectivele mișcări și să le orienteze spre modelul revoluției bolșevice. Un bun cunoscător și analist al evenimentelor s-a dovedit a fi șeful Misiunii Militare franceze în România, care raporta superiorilor săi, în noiembrie 1917, despre: „situația foarte gravă în care se afla România, ca urmare a ultimelor evenimente din Rusia”¹². În opinia sa periculos era faptul că: „bolșevicii și Guvernul provizoriu tratează cu dușmanul o pace separată a cărei încheiere ar aduce în România catastrofa finală”¹³. Din nefericire, așa cum rezultă dintr-o corespondență secretă dintre Clemenceau și generalul Berthelot se pusese și problema „dezarmării armatei române sau desființarea ei”¹⁴.

Apreciind gravitatea situației Guvernul francez a transmis șefului Misiunii Militare franceze din România că: „nu poate fi vorba de lăsarea la vatră a armatei române. A dizolva o forță care a fost reconstituită cu succes ar însemna să sacrifice viitorul României”¹⁵. Mai mult decât atât autoritățile franceze apreciau că dacă armata ar fi fost obligată –pentru o perioadă- să evacueze teritoriul român, ea ar fi trebuit să continue lupta în Basarabia, mai cu seamă că guvernul francez declarase că nu recunoștea nici o putere în Rusia, care face tranzacții cu inamicul¹⁶.

În acele momente critice românii aveau nevoie de asemenea încurajări întrucât, așa cum aprecia maiorul Stanley Washburn, corespondentul de presă american pentru România și Rusia, ei „pierduseră practic toată zona lor agricolă, întreaga industrie și dețin acum nu mai mult de 15% din țara lor, iar acum și această parte este amenințată”¹⁷. Într-un asemenea context general ministrul plenipotențiar al Belgiei la Roma, van der Steen, remarca pe drept cuvânt că: „Înconjurat de dușmani mincinoși, într-un teritoriu ocupat și cu prieteni nesiguri, românul se află părăsit”¹⁸.

Plaga roșie bolșevică devenise, mai cu seamă pentru Basarabia, pericolul cel mai mare întrucât sub masca „dreptului la autodeterminare al popoarelor până la separare” se ascundea intenția încadrării lor într-o Republică Federativă Rusă, fapt ce dovedea că se schimbaseră doar culoarea politică nu și vechile metehne țariste. Dealtfel, tocmai acei bolșevici care recunoscuseră principiul autodeterminării s-au dovedit a fi cei mai aprigi adversari ai separării Basarabiei. Mult mai grav, după cum rezultă dintr-o telegramă expediată la 23 ianuarie 1918 din Petersburg de către agentul diplomatic al Serbiei în Rusia, planul bolșevicilor consta în a

¹² A.N.I.C., Colecția Microfilme Franța, rola 176, cadrul 28 (Archives Historiques Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat Major de l'Armée)

¹³ *Ibidem*

¹⁴ *1918 la Români...*, p. 1018

¹⁵ *Ibidem*, p. 1019

¹⁶ *Ibidem*

¹⁷ *Ibidem*, p. 996

¹⁸ *Ibidem*, p. 1003

provoca „o revoluție în România și intrarea acesteia împreună cu Basarabia, ca republică română unică, în componența Republicii Federative Ruse”¹⁹.

Față de acțiunile din celelalte provincii, mișcarea națională din Basarabia era considerată de guvernul provizoriu bolșevic drept o primejdie mai mare, existând perspectiva ca după separare să se unească cu România. Între planurile și manevrele Rusiei, desigur, nu era străină nici propunerea Radei ucrainene, din iulie 1917, ca Basarabia să facă parte dintr-o Ucraină autonomă. Întreaga populație, inclusiv minoritățile basarabene au respins cu hotărâre asemenea idee, susținându-se că „Basarabia nu a avut nici o legătură cu Ucraina”, iar „istoria nu cunoaște nici un moment când Basarabia ar fi fost subordonată din punct de vedere politic Ucrainei”²⁰(subl. în text).

Cei o sută șase ani de stăpânire rusească, ce nu puteau fi uitați și tendințele guvernului provizoriu au făcut –așa cum remarca dr. C. Uhling în lucrarea sa **Die Basarabische Frage: Eine geopolitische Betrachtung**- că: „Pentru o foarte mare parte a populației Basarabiei, bolșevismul este sinonim cu moarte și descompunere. Nici chiar autonomia culturală nu calmează aceste temeri”²¹.

În pofida tuturor vicisitudinilor, a condițiilor interne și externe vitrege lupta națională a românilor dintre Prut și Nistru a continuat și s-a integrat în mișcarea generală de eliberare a popoarelor aflate sub stăpânirea imperiilor acelor vremuri, dar urmându-și țelul suprem, comun cu cel al confrăților din Bucovina și Transilvania. Ideea autonomiei politice și teritoriale a Basarabiei, necesitatea constituirii unei Adunări care să reprezinte poporul, altfel spus un **Sfat al Țării** și formarea unui organism administrativ propriu s-au afirmat cu hotărâre al Congresul ostășesc din 9 noiembrie 1917. Un pas important spre marele act a fost făcut la 2 decembrie 1917 când **Sfatul Țării** a votat Declarația prin care Basarabia devenea Republica Democratică Moldovenească²². Asemenea titlatură s-a menținut până la 24 ianuarie 1918, dată la care același **Sfat al Țării** a proclamat cu unanimitate de voturi independența Basarabiei.

În perioada următoare respectiva independență a fost demonstrată și faptic, dovadă Declarația din 15/28 februarie 1918, când Guvernul Republicii Moldovenești a protestat „energic pe lângă Guvernul austro-ungar împotriva violării drepturilor sale suverane cerând ca trupele <pătrunse pe teritoriul Republicii> să fie retrase neîntârziat”²³. O altă dovadă o constituie NOTA din 3 martie 1918 a Guvernului de la Chișinău, prin care se transmitea guvernelor țărilor europene și Statelor Unite ale Americii că: „prin hotărârea Parlamentului

¹⁹ *Ibidem*, p. 1061

²⁰ Dumitru Th. Pârvu, *Problema Basarabiei în lumina principiilor actelor juridice internaționale*, Edit. Bibliotecii Metropolitane, București, 2013, p. 215

²¹ Apud: Dumitru Th. Pârvan, *Problema Basarabiei...*, p. 211

²² *Ibidem*, p. 218

²³ *1918 la Români...*, vol. II, p. 1082

Moldovean, numit **Sfatul Țării**, Republica Moldovenească s-a declarat independentă”²⁴. În cuprinsul aceleiași NOTE era adresată rugămintea de a se lua la cunoștință despre actul săvârșit și să „**recunoască existența Republicii Moldovenești ca un stat independent, absolut suveran**”²⁵. (subl. în text)

Actul înfăptuit la 27 martie 1918 și revenirea Basarabiei în hotarele firești ale Țării Mame s-au realizat în condiții interne și internaționale deosebit de grele. Ele au fost posibile și s-au datorat voinței românilor moldoveni, care timp de mai bine de un secol de stăpânire țaristă nu și-au uitat originea, limba, tradițiile, cultura și identitatea. Ele nu au fost primite în dar de la marile puteri și nici nu au venit prin mărinimia cuiva. Este adevărat, așa cum se remarcă în lucrarea mai sus citată, că: „Războiul mondial și nu mai puțin revoluția rusă au trezit conștiința maselor populare”. Dar, mult mai demn de remarcat este că ideea de autonomie, de libertate națională, de autodeterminare „nu au pornit din partea unor propagandiști improvizați și au circulat ca formule revoluționare și naționale în mentalitatea popoarelor supuse. Conștiința națională exista în Basarabia încă înainte de războiul mondial în stare latentă”²⁶.

Aceste realități sunt demonstrate de una din concluziile monumentalei **Istoriei a Basarabiei** a lui Ion Nistor, care aprecia că revenirea Basarabiei la Patria-Mamă s-a votat și s-a îndeplinit de **țărănimea** basarabeană prin fruntașii și împuterniciții ei. Și aceasta înseamnă un pas gigantic în dezvoltarea conștiinței naționale”²⁷.

Nu în cele din urmă, pentru a așeza la loc cuvenit ziua de 27 martie 1918, cea care a deschis calea spre desăvârșirea procesului de întregire a României în urmă cu un secol este suficient - în opinia noastră - să punem în valoare un raport din 5 decembrie 1918 al ministrului Spaniei la București, Manuel Multedo, care aprecia că: „Ceea ce s-a mai petrecut o singură dată și pe o perioadă mică de timp, cât a durat domnia principelui român Mihai Viteazul în anul 1600, anume faptul că tot neamul românesc s-a aflat unit în hotarele vechii Dacii a lui Traian, pare că se va realiza din nou și nu prin forța armelor, ci prin voința liberă a provinciilor care alcătuiesc această țară”²⁸.

---

²⁴ *Ibidem*, p. 1086

²⁵ *Ibidem*, p. 1087

²⁶ Dumitru Th. Pârvan, *Problema Basarabiei...*, p. 225

²⁷ Ion Nistor, *Istoria Basarabiei* (ediție și studiu bio-bibliografic de Stelian Neagoe), Edit. Humanitas, București, 1991, p. 290

²⁸ *1918 la Români...*, vol. II, p. 1254

MARCH 27, 1918, THE UNION OF BESSARABIA WITH ROMANIA, THE FIRST LINK IN THE MAKING OF THE GREATER ROMANIA

Jipa ROTARU*

Abstract. There are, in the history of peoples, events of great significance and national value. Such an event was on March 27, 1918, when under extreme conditions, under foreign occupation, the Country Council (the legislative body of Bessarabia elected by the people) decided to unite the Romanian province between the Pruth and Dniester with the mother country, Romania.

The act of the union of Bessarabia with the country was reckoned by the great historian Gheorghe Buzatu, one of the astral moments of Romanian becoming, along with January 24, 1859, May 9, 1877 and December 1, 1918. The special significance of this event consisted in the fact that, the Union of the Bessarabian people, freely expressed in March 1918, opened the series of three fundamental moments, the plebiscite assemblies in Chişinău, Cernăuţi and Alba Iulia, through which the Romanian people made their full national unity.

The Revolutionary-National Movement in Bessarabia in the years 1917-1918, which culminated in the return of the Romanian land between the Pruth and Dniester, self-embedded in the Tsarist Empire more than 100 years ago, during the First World War, in close connection with the Russian revolution that broke out in the spring of 1917, but also with the extensive upheavals in the struggle for self-determination of the oppressed peoples of the three empires: Tsarist, Austro-Hungarian and Ottoman. The goals, the stages, the committed institutions, the leading figures, the achievements, and the failures of nearly two years that ended in the unification of Bessarabia, are the main concern of our research.

The development of the Bessarabian national movement from a romantic stage since the beginning of the Russian Revolution (February 27, 1917) to the convening of the first Congress of the Central Committee of Bessarabia (June 1917), at a stage of revolutionary realism opened by the Military Congress which put in front of the Bessarabian Romanian society the task of establishing the Country Council and the national army (October 20, 1917), when all the efforts were made to coagulate in order to achieve autonomy, independence, and then the unification of Bessarabia with the country (March 27, 1918).

The objectives of the Country Councils activity were transposed into the work of all professional formations and institutions at the beginning, later political ones, predominantly being: the introduction of the Romanian language and the Latin grammar, together with a fundamental reformation of the education, the cultural and spiritual life and the Romanization of the school institutions, cultural and ecclesial ones, so that they can then proceed to appropriate measures to defend the autonomy proclaimed on December 2, 1917, and to establish union with the country. Tangentially, the study also addresses the more important aspects of the international

---

* C-dor (rtr.) prof. univ. dr.